

Uvodnik

O izzivih formativnega spremljanja

Spoštovane bralke in bralci, tokratna številka Sodobne pedagogike v svojem tematskem delu naslavlja eno od ključnih problematik, s katero se v zadnjih letih spoprijemamo v šolskem prostoru, namreč problematiko formativnega spremljanja in povezanosti le-tega z ocenjevanjem znanja. O tem vprašanju smo 12. februarja 2020, torej tik pred izbruhom epidemije covid-19, razpravljali na strokovnem posvetu, ki smo ga na Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije organizirali v sodelovanju z Oddelkom za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Tematsko številko je tako mogoče razumeti tudi kot nadaljevanje takratne polemične razprave.

Prvi prispevek z naslovom *Formativno spremljanje in pravičnost v šoli* je delo **Zdenka Kodelje** in v njem razpravlja o nekaterih ključnih dilemah, ki se pojavljajo zlasti ob prenašanju angleškega termina *assessment* v slovensko didaktično terminologijo, kjer je uveljavljena terminološka diada preverjanje-ocenjevanje (znanja). Na vprašanje, ali lahko formativno spremljanje nadomesti ocenjevanje znanja, avtor odgovarja, da bi to pomenilo ukinitve samega formativnega spremljanja. Kot poudari, prav to ostane prezrto ob pojmovanjih, da je ocenjevanje odveč, ker učitelj v procesu formativnega spremljanja veliko bolje spozna, kaj učenec zna in zmore, kot to pokaže takšna ali drugačna oblika formalnega ocenjevanja. Zato naj bi zadoščalo, da učitelj svojim ugotovitvam in presojam o učenčevem znanju, do katerih je prišel v procesu stalnega formativnega spremljanja, le pripiše številčno ali opisno oceno. Toda to bi pomenilo, piše Kodelja, da bi se sumativno ocenjevanje – kot poseben postopek ocenjevanja znanja – zreduciralo dobesečno na dejanje seštevanja teh ugotovitev, sumativna ocena pa bila suma učiteljevih predhodnih »implicitnih ocen«. Toda s tem ne bi bilo odpravljeno zgolj sumativno ocenjevanje kot oblika ocenjevanja, ki se razlikuje od formativnega, temveč tudi formativno spremljanje oziroma ocenjevanje, ki se razlikuje od sumativnega.

S konceptualnimi dilemami formativnega spremljanja v razmerju do ocenjevanja znanja se v svojem prispevku *Učiteljeva ocena kot dejanje in učenec kot subjekt* ukvarja tudi **Janez Krek**. Med drugim zapiše, da je ocenjevanje znanja – v nasprotju s preverjanjem znanja – specifičen formalni akt, ocena učitelja pa dejanje, s katerim učitelj učenčevo izkazano znanje osmisli in mu pripiše vrednost. Ob tem poudari, da je značilnost ocene, ki je formalni izraz tako znanja in presoje kot tudi volje učitelja, da v proces poučevanja in učenja vpelje neki rez, vzpostavi mejo med prej in potem, vpelje točko zaključka nekega procesa. Prav zato, ker je formalni izraz *učiteljeve* presoje in volje, pa je hkrati tudi dejanje, za katerega je učitelj odgovoren kot oseba, kar pomeni, da lahko učitelj kot njen subjekt oceno tudi spremeni.

Tretji prispevek se formativnega spremljanja loteva skozi bolj praktično in strokovno perspektivo. V članku *Formativno spremljanje kot pot do bolj kakovostnega znanja* **Mojca Mihelič in Eva Zore** razmišljata o pozitivnih značilnostih

formativnega spremljanja v neposredni didaktični praksi. Pri načrtovanju doseganja ciljev se učenec in učitelj sprašujeta, kaj je učni cilj in katero pot do cilja bo učenec ubral, kar je odvisno od njegovega predznanja in motiviranosti. Avtorici poudarita, da je učitelj pri tem odgovoren za vodenje učnega procesa in če svojo vlogo opravi dovolj kakovostno, bo tudi formativno spremljanje povečalo kakovost znanja in vodilo v večjo vpetost učencev v proces učenja ter spodbujalo njihovo odgovornost za lastno znanje in učenje.

Morda posebej izpostavimo še aktualen članek o *značilnostih izpostavljenosti mladostnikov pornografskim vsebinam*, ki sta ga pripravili **Urška Fekonja** in **Sabina Čepon**. Avtorici sta opravili empirično raziskavo med slovenskimi mladostniki in ugotovili, da je bila večina mladostnikov, starih od 11 do 15 let, bodisi namerno bodisi nenamerno, že izpostavljena pornografskim vsebinam: večina prvič v obdobju srednjega otroštva, nekateri pa že v zgodnjem otroštvu. Mladostniki so do pornografskih vsebin dostopali prek različnih medijev, pogostost namerne izpostavljenosti pa je naraščala z njihovo starostjo. Ugotavljata tudi, da so starši razmeroma pravilno ocenili mladostnikovo izpostavljenost pornografskim vsebinam in so se bili o njih s svojimi mladostniki pripravljene pogovoriti. Imeli pa sta več težav pri sami izvedbi raziskave: kot zapišeta, je sodelovanje v raziskavi zaradi njene vsebine, ki je v Sloveniji še vedno tabu tema, zavrnilo kar 32 osnovnih šol izmed nagovorjenih 42 ter več kot 800 povabljenih staršev. Kljub temu poudarjata, da ugotovitve odpirajo prostor nadaljnjim raziskavam na tem področju, zlasti pa kažejo na pomen preventivnega izobraževanja otrok, mladostnikov in njihovih staršev o pornografskih vsebinah.

Preostali prispevki v tokratni številki revije kot običajno pokrivajo širok spekter relevantnih pedagoških tematik. **Mojca Lukan** obravnava vprašanje *veljavnosti kot kriterija kakovosti (pedagoških) znanstvenih spoznanj*, zlasti razumevanje kriterijske, vsebinske in konstruktne veljavnosti, katerih nastajanje sovпада z obdobjem, ko pozitivizem prevladuje v družboslovnih in humanističnih znanostih, pa tudi pojmovanje notranje in zunanje vrste veljavnosti.

V članku z naslovom *Razvoj bralne pismenosti pri učencih priseljencih z modelom lahkega branja in/ali preprostega jezika* **Dragica Haramija** opozarja, da se **učenci** priseljenci, katerih materni jezik ni jezik okolja, ob priselitvi v ciljno državo znajdejo v neugodnem jezikovnem položaju, zato je pomembno razumeti, da uspešen razvoj bralne pismenosti vpliva na razumevanje vsebin pri vseh predmetih v osnovni šoli.

Daniel Doz, **Mara Cotič** in **Darjo Felda** tematizirajo *vlogo nacionalnih preverjanj znanja matematike*. V svojem prispevku predstavijo različne vloge nacionalnih preizkusov znanja iz matematike, pri čemer poudarijo, da lahko na podlagi dosežkov na nacionalnih preizkusih posredno ali neposredno vplivamo na učiteljevo pedagoško prakso, omogočamo lahko sistemsko pomoč in sredstva šolam, ki jih potrebujejo, lahko pa so dosežki na NPZ tudi podlaga za izvedbo kurikularnih reform.

V naslednjem članku se **Vasja Kožuh** loteva *analize vpliva in uporabe učnega načrta pri načrtovanju pouka učnega predmeta spoznavanje okolja*. Avtor ugotavlja, da učitelji v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju ocenjujejo, da dobro poznajo

omenjeni učni načrt, a hkrati menijo, da je preobsežen. Pri načrtovanju pouka spoznavanja okolja se učitelji najbolj zanašajo na različna učna gradiva in učne priprave založb, zato se med njimi pojavljajo tudi mnenja, da bi dobro shajali tudi brez učnega načrta, kar seveda odpira kar nekaj izjemno relevantnih kurikularnih vprašanj.

Zadnji štirje prispevki so objavljeni le v angleškem jeziku: o vprašanih komunikacije in komunikacijskih slogov učiteljev piše **Giovanna Kirinić**, o inkluziji in s tem povezanih državljskih kompetencah učencev razmišljata **Ljiljana Jerković** in **Mile Ilić**, prav tako pa se z vprašanji inkluzije ukvarjajo v svojem prispevku tudi **Majda Schmidt**, **Susanne Schwab** in **Carmen L. A. Zurbriggen**. Zadnji prispevek v letošnji številki pa sta napisala **Maja Bosanac** in **Radovan Grandić**, v njem pa obravnavata vprašanje uporabe vavčerjev v izobraževanju.

*Dr. Damijan Štefanc,
glavni urednik*